

UNIVERSITETET
I OSLO

Norsk senter for menneskerettigheter

EMD-bulletin nr. 4-2025

Domsreferater fra Den europeiske
menneskerettsdomstolen

Domstolen har avsagt 9 avgjørelser mot de nordiske landene siden forrige utgave av EMD-bulletin. Én av sakene var en fellende dom mot Danmark for brudd på retten til liv. Dette nummeret av EMD-bulletinen inneholder sammendrag av sakene *Kalkan mot Danmark*, *L. And Others mot Frankrike* og *Tulokas and Taipale mot Finland*.

Saken *Kalkan mot Danmark* omhandler en fengslet person som ble lagt i brystvendt benlås av kriminalomsorgen. Personen led deretter av et hjerteinfarkt og døde et par dager senere. Domstolen tok stilling til om det forelå en krenkelse av retten til liv etter Konvensjonen artikkel 2. Domstolen kom til at danske myndigheter ikke hadde klare og adekvate instruksjoner for fengselsbetjenter knyttet til bruken av brystvendt benlås. Videre kom Domstolen frem til at det fantes alternative måter å holde E. på som kunne vært benyttet. Ettersom dødsårsaken til E. ikke kunne fastslås med sikkerhet, er det ikke gitt at et alternativt grep eller etterlevelse av de oppdaterte instruksene og opplæringen ville ha forhindret E.s død, men det ville i det minste ha sikret at fengselsbetjentene hadde det høye kompetansenivået som kreves. På denne bakgrunn konkluderte Domstolen enstemmig med at det forelå en krenkelse av artikkel 2.

Saken *L. And Others mot Frankrike* omhandler statens positive plikt til å kriminalisere seksuelle handlinger uten samtykke, samt hvilke krav som stilles til vurderingen og etterforskningen av om det foreligger et reelt samtykke. Klagerne var sårbare mindreårige. Saken dreier seg om forbudet mot nedverdiggende behandling etter Konvensjonen artikkel 3, om vernet av privatliv etter artikkel 8 og forbudet mot diskriminerende behandling etter artikkel 14. Domstolen konkluderte enstemmig med at første klager hadde fått krenket sine rettigheter etter Konvensjonen artikkel 3, 8 og 14, samt at andre og tredje klager hadde fått krenket sine rettigheter etter Konvensjonen artikkel 3 og 8.

Saken *Tulokas and Taipale mot Finland* gjaldt Konvensjonen artikkel 14 om forbud mot diskriminering og Tilleggsprotokoll 12 artikkel 1. Spørsmålet var om nye skatteregler i Finland medførte aldersdiskriminering mot pensjonerte skattebetalere, fordi de måtte betale en høyere prosentandel i skatt enn yrkesaktive skattebetalere. Domstolen fant ikke holdepunkter for at det hadde skjedd konvensjonsstridig diskriminering, og avviste saken som åpenbart grunnløs etter Konvensjonen artikkel 35 tredje ledd (a) og fjerde ledd.

CASE OF KALKAN v. DENMARK

Instans	Menneskerettsdomstolen – Domstol (Fjerde seksjon) – Dom
Tittel	CASE OF KALKAN v. DENMARK
Avsigelsesdato	2025-05-27
Saksnr.	51781/22
Viktighetsnivå	2
Klager	Kalkan
Innklaget	Danmark
Internettpublisering	https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-243258
Konklusjon	Krenkelse av artikkel 2 – Retten til liv (Artikkel 2 – Positive forpliktelser Artikkel 2-1 – liv) (Materielle side) Ikke-økonomisk tap – Tilkjenning (Artikkel 41 – Ikke-økonomisk tap Rimelig erstatning
Votum	Ikke separat votum
Artikler	EMK art 2 EMK art 2-1 EMK art 41 EMK art 2-2
Stikkord:	(Art. 2) Right to life (Art. 2) Positive obligations (Art. 2-1) Life (Art. 41) Just satisfaction- {general} (Art. 41) Non-pecuniary damage (Art. 41) Just satisfaction (Art. 2-2) Use of force / (Art. 2) Retten til liv (Art. 2) Positive forpliktelser (Art. 2-1) Liv (Art. 41) Rimelig erstatning- {generell} (Art. 41) Ikke-økonomisk tap (Art. 41) Rimelig erstatning (Art. 2-2) Bruk av makt
Rettspraksis:	Se originalsammendraget lagt ut på Lovdata

Saken omhandler

Saken omhandler en fengslet person som ble lagt i brystvendt benlås av kriminalomsorgen. Personen led deretter av et hjerteinfarkt og døde et par dager senere. Domstolen tok stilling til om det forelå en krenkelse av retten til liv etter Konvensjonen artikkel 2.

Fakta

Klageren heter Kalkan og er født i 1968. Hun er mor til avdøde E. E. var 23 år og satt fengslet i Danmark da han ble lagt i brystvendt benlås av fengselsbetjenter ved kriminalomsorgen. Han ble holdt i denne posisjonen i 13 minutter, hvorefter han fikk hjerteinfarkt. Det ble gitt øyeblikkelig førstehjelp, og han ble fraktet til sykehuset like etterpå. Der døde han tre dager senere.

Det ble foretatt post-mortem undersøkelser av E. Medisinerne som stod for undersøkelsene som ble foretatt i 2011 kunne ikke med sikkerhet fastslå dødsårsaken, men hevdet at dødsfallet mest sannsynlig skyldtes en akutt stressrespons. Det ble foretatt flere etterfølgende vurderinger, der det blant annet kom frem at den brystvendte benlåsen kunne ha medvirket til dødsfallet.

Det ble åpnet politietterforskning av saken i 2011 der fengselsbetjentene og andre som var til stede under hendelsen ble avhørt. Saken ble henlagt i 2013. Saken ble også undersøkt av Ombudsmannen som i 2015 konkluderte med at fengselsbetjentenes maktbruk ikke stred mot datidens retningslinjer, og at maktbruken ikke oversteg grensen for hva som var nødvendig.

Klager, mor til E., brakte saken inn for danske domstoler i 2018 med et krav om økonomisk kompensasjon som følge av krenkelse av Konvensjonen artikkel 2 og 3. Hun tapte saken i første og andre instans. I juli 2022 ble det klart at saken ikke slapp inn til behandling for Høyesterett.

Saken ble klaget inn for Domstolen i november 2022.

Anførsler

Klageren anførte at Staten hadde krenket Konvensjonen artikkel 2 og 3 ved å ikke gi

fengselsbetjentene klare og adekvate retningslinjer knyttet til bruken av brystvendt benlås, samt at bruken hadde oversteget det som var absolutt nødvendig i dette konkrete tilfellet. Staten motsatte seg dette, og viste også til at det ikke var blitt påvist årsakssammenheng mellom bruken av brystvendt benlås og E.s dødsfall.

Domstolens vurdering

Domstolen avgjorde innledningsvis at saken skulle vurderes etter Konvensjonen artikkel 2 og at den ikke var åpenbart grunnløs.

Domstolen viste først til de rettslige utgangspunktene som ligger i Konvensjonen artikkel 2.

Konvensjonen artikkel 2 verner om en grunnleggende verdi. Vernets viktighet gjør at potensielle krenkelser må undersøkes svært nøye av Domstolen. Det er ikke bare handlinger begått av statsansatte som skal tas i betraktning, men også konteksten som blant annet består av relevant regelverk og planlegging og kontroll med handlingene som vurderes.

Bestemmelsen pålegger Staten en positiv forpliktelse til å trene opp rettshåndhevende myndighetspersoner slik at de holder et høyt kompetansenivå og unngår behandling som ikke er i tråd med artikkel 2. Personer som befinner seg i statens varetekt er i en sårbar posisjon og myndighetene plikter å beskytte dem. Som følge av dette påhviler det staten å gi en plausibel forklaring dersom noen er i fin form når de havner i statens varetekt og deretter blir skadd. Dette gjelder særlig når personen dør.

På denne bakgrunn tok Domstolen stilling til om Staten hadde gitt fengselsbetjentene klare og adekvate instruksjoner knyttet til bruken av brystvendt benlås.

Domstolen merket seg at brystvendt benlås ikke var detaljert beskrevet i dansk lovverk. Lovverket suppleres imidlertid av opplæringen som gis til fengselsbetjenter. Denne var blant annet basert på en liste over tillatte grep som beskrev brystvendt benlås. Nasjonale domstoler var kommet til at opplæringen inneholdt informasjon knyttet til risikoene ved bruk av låseteknikken. Den innsatte måtte holdes under kontinuerlig observasjon og man måtte ikke legge trykk på ryggen til den innsatte ettersom det ville kunne påvirke pusten. Domstolen stilte ikke spørsmål ved disse nasjonale funnene, men viste til at det virket som om den rådende oppfatningen blant fengselsbetjentene var at det ikke var risikabelt å benytte seg av brystvendt benlås så lenge det ikke ble lagt press på ryggen til den innsatte. Etter hendelsen

med E., ble det nedsatt en arbeidsgruppe som konkluderte med at kriminalomsorgen burde unngå å benytte seg av brystvendt benlås uten at det ble forslått forbud. I 2019 var ikke lenger brystvendt benlås en godkjent teknikk.

Domstolen merket seg videre at flere land og institusjoner hadde oppdatert informasjon gitt i opplæringsøyemed slik at den inkluderte risiko knyttet til bruk av brystvendt benlås før ulykken med E. fant sted i 2011. Blant annet dansk politi hadde inntatt informasjon om risikoene i sitt opplæringsmateriell. I 2007 ble det foretatt en medisinsk gjennomgang av godkjente låseteknikker, herunder brystvendt benlås. I evalueringen ble det påpekt ulike risikoaspekter ved teknikken. Som en konsekvens av dette, fremkom det fra og med 2009 av politiets opplæringsmateriell at bruken av brystvendt benlås kun burde være kortvarig. Domstolen er fullstendig klar over at forståelsen av risikoene knyttet til bruken av teknikken har utviklet seg over tid. Likevel var det slik at danske myndigheter var klar over risikoen fra rundt 2007 eller 2008, og at risikoen ikke kun gjorde seg gjeldende dersom det ble lagt trykk mot ryggen. Denne informasjonen var enten ikke gitt til kriminalomsorgen, eller førte ikke til at kriminalomsorgen gjennomgikk og oppdaterte sine retningslinjer og opplæring før i 2012, etter E.s dødsfall.

På denne bakgrunn var ikke Domstolen enig med de nasjonale domstolene i at retningslinjene for kriminalomsorgen var tilstrekkelig oppdatert i 2011, da hendelsen med E. fant sted. Domstolen kom derfor til at danske myndigheter ikke hadde klare og adekvate (clear and adequate) instruksjoner for fengselsbetjenter knyttet til bruken av brystvendt benlås. Domstolen tok deretter stilling til om myndighetenes manglende instruksjoner til fengselsbetjentene gjorde at de manglet opplæring som sørget for at de hadde kompetansenivået som krevdes for å forhindre behandling i strid med Konvensjonen artikkel 2.

Domstolen kom til at det fantes alternative måter å holde E. på som kunne vært benyttet. Måten E. ble holdt på, i kombinasjon med E.s uro og motstand, økte risikoen for stillingsbetinget kvelning. Ettersom dødsårsaken til E. ikke kunne fastslås med sikkerhet, er det ikke gitt at et alternativt grep eller etterlevelse av de oppdaterte instruksene og opplæringen ville ha forhindre E.s død, men det ville i det minste ha sikret at fengselsbetjentene hadde det høye kompetansenivået som kreves. På denne bakgrunn konkluderte Domstolen enstemmig med at det forelå en krenkelse av artikkel 2.

CASE OF L. AND OTHERS v. FRANCE

Instans	Menneskerettsdomstolen – Domstol (Femte seksjon) – Dom
Tittel	AFFAIRE L. ET AUTRES c. FRANCE
Avsigelsesdato	2025-04-24
Saksnr.	46949/21, 24989/22, 39759/22
Viktighetsnivå	2
Klager	L. mfl
Innklaget	Frankrike
Internettpublisering	https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-242789
Konklusjon	Krenkelse av artikkel 3 – Forbudet mot tortur (Artikkel 3 – Nedverdiggende behandling Umenneskelig behandling Positive forpliktelser) (Det materielle aspektet) Krenkelse av artikkel 3 – Forbudet mot tortur (Artikkel 3 – Effektiv etterforskning Positive forpliktelser) (Det prosessuelle aspektet) Krenkelse av artikkel 8 – Retten til respekt for privatliv og familieliv (Artikkel 8 – Positive forpliktelser Artikkel 8-1 – Respekt for familieliv) (Det materielle aspektet) Krenkelse av artikkel 8 – Retten til respekt for privatliv og familieliv (Artikkel 8 – Positive forpliktelser Artikkel 8-1 – Respekt for privatliv) (Det prosessuelle aspektet) Krenkelse av artikkel 14 – Diskrimineringsforbudet (Artikkel 14 – Diskriminering) Den saksøkte staten plikter å treffe generelle tiltak (Artikkel 46-2 – Generelle tiltak) Materiell skade – Krav avvist (Artikkel 41 – Materiell skade Rimelig erstatning) Ikke-økonomisk skade – oppreisning (Artikkel 41 – Ikke-økonomisk skade Rimelig erstatning)
Votum	Ikke separat votum
Artikler	EMK art 3 EMK art 8 EMK art 8-1 EMK art 14 EMK art 46 EMK art 46-2 EMK art 41
Stikkord:	Domstolens saksbehandlingsregler EMK art 42-1 (Art. 3) Prohibition of torture (Art. 3) Degrading treatment (Art. 3) Inhuman treatment

(Art. 3) Positive obligations
 (Art. 3) Effective investigation
 (Art. 8) Right to respect for private and family life
 (Art. 8) Positive obligations
 (Art. 8-1) Respect for family life
 (Art. 8-1) Respect for private life
 (Art. 14) Prohibition of discrimination
 (Art. 14) Discrimination
 (Art. 46) Binding force and execution of judgments
 (Art. 46-2) Execution of judgment
 (Art. 46-2) General measures
 (Art. 41) Just satisfaction- {general}
 (Art. 41) Pecuniary damage
 (Art. 41) Just satisfaction
 (Art. 41) Non-pecuniary damage
 Margin of appreciation
 Proportionality

/

Art. 3) Forbudet mot tortur
 (Art. 3) Nedverdiggende behandling
 (Art. 3) Umenneskelig behandling
 (Art. 3) Positive forpliktelser
 (Art. 3) Effektiv etterforskning
 (Art. 8) Retten til respekt for privatliv og familieliv
 (Art. 8) Positive forpliktelser
 (Art. 8-1) Respekt for familieliv
 (Art. 8-1) Respekt for privatliv
 (Art. 14) Forbudet mot diskriminering
 (Art. 14) Diskriminering
 (Art. 46) Bindende kraft og iverksettelse av dom
 (Art. 46-2) Iverksettelse av dom
 (Art. 46-2) Generelle tiltak
 (Art. 41) Rimelig erstatning- {general}
 (Art. 41) Økonomisk tap
 (Art. 41) Rimelig erstatning
 (Art. 41) Ikke-økonomisk tap
 Skjønnsmargin
 Proporsjonalitet

Rettspraksis:

Se originalsammendraget lagt ut på Lovdata

Saken omhandler

Saken omhandler statens positive plikt til å kriminalisere seksuelle handlinger uten samtykke, samt hvilke krav som stilles til vurderingen og etterforskningen av om det foreligger et reelt samtykke. Klagerne var sårbare mindreårige.

Saken dreier seg om forbudet mot nedverdiggende behandling etter Konvensjonen artikkel 3, om vernet av privatliv etter artikkel 8 og forbudet mot diskriminerende behandling etter artikkel 14.

Fakta

Klageren Klagerne, L., H.B. og M.L., er henholdsvis født i 1995, 2005 og 1991. Klagerne har har vært utsatt for ulike seksuelle handlinger som er blitt anmeldt som voldtekt. Sakene som er knyttet til første og andre klager endte med at de anmeldte ble frikjent for voldtekt, mens saken knyttet til tredje klager ble henlagt.

Det var flere forhold ved klagerne som gjorde dem til sårbare individer. De var barn på mellom 13 og 16 år da hendelsene fant sted, og de var beruset.

Domstolen gjennomgikk først fakta i saken til første klager.

Første klager slet blant annet med krampeanfall og selvskading, og var tidvis innlagt på psykiatrisk sykehus som følge av selvmordsforsøk. Hun fikk hyppig hjelp av brannkonstabler (en del av den franske redningstjenesten) som rykket ut som følge av krampeanfallene hennes.

Klager hadde seksuelle relasjoner med flere brannkonstabler. I perioden oktober til desember 2009 var klager innlagt på psykiatrisk sykehus i flere omganger som følge av selvmordsforsøk. I dette tidsspennet fant det sted to seksuelle møter hjemme hos en av konstablene. Det var han som hadde initiert møtene, og det var flere menn til stede. Klager fremholdt i ettertid at hun ikke ble tvunget til seksuell omgang med mennene, men at hun hadde nedsatt dømmekraft som følge av tung medisinerbruk og sammenlignet den seksuelle omgangen med selvskading. En av gangene gjennomførte hun et vaginalt samleie med konstabelen før hun gjennomførte oralsex på flere. Hun fikk beskjed om at dette var noe hun måtte gjøre, og en av mennene dro henne i håret for å få henne til å bevege på hodet.

Klager anmeldte de tre mennene. Dette utløste en omfattende etterforskning der flere andre ble trukket inn. Straffesaken mot de tre mennene gjennomgikk nasjonal domstolsbehandling og endte med at de ble frifunnet for voldtekt. Denne vurderingen ble endelig da anken til kassasjonsdomstolen ble avvist i mars 2021. To av mennene ble likevel straffedømt av straffedomstolen i Versailles i november 2024 for forhold som ikke klassifiserte til voldtekt.

Dommen inneholder nærmere beskrivelser av klagerens tilstand og relasjoner, samt nærmere beskrivelser av den påfølgende etterforskningen og domstolsbehandlingen, uten at dette er inntatt i sammendraget.

Domstolen gikk deretter gjennom fakta i saken til andre klager.

Andre klager hadde seksuell omgang med tre menn under leken «nødt eller sannhet». Hun var svært beruset. Dagen etterpå ga hun uttrykk for at de tre mennene hadde utnyttet at hun var beruset, og at hun aldri ville foretatt handlingene i edru tilstand. To av mennene ble dømt for voldtekt i den nasjonale førsteinstansen, men frikjent av andreinstansen i mars 2021.

Domstolen gjennomgikk deretter fakta i saken til tredje klager.

Tredje klager hadde hatt bursdagsfest der de drakk alkohol og røykte cannabis. Flere av gjestene sov over. Klager sov på rom med en mann som penetrerte henne analt og oralt, og anmeldte ham for voldtekt. Klager og anmeldte er enige om at hun hadde gitt uttrykk for at hun var jomfru og ikke ønsket seksuell omgang med ham. Anmeldte forklarte at han forsøkte å overtale klager uten at han da opplevde motstand, hvorefter han gjennomførte samleiene. Klager sa til politiet at hun følte seg ute av stand til å motsette seg handlingene ytterligere.

Dommeren som var involvert i etterforskningen av saken besluttet å henlegge den. Klager anket over henleggelsen helt opp til kassasjonsdomstolen som avviste saken i april 2022.

Første, andre og tredje klager klaget saken inn for Domstolen i henholdsvis september 2021, mai 2022 og august 2022.

Anførsler

Klagerne anførte at den franske loven, og dens anvendelse i deres situasjon, ikke gir en effektiv beskyttelse mot voldtekt, og at deres sårbare situasjon og mindrerårighet ikke ble tilstrekkelig tatt i betraktning. De anfører særlig at mangelen på samtykke ikke ble tatt tilstrekkelig i betraktning. Første klager anførte også at den nasjonale etterforskningen av saken utsatte henne for sekundær viktimisering.

Domstolens vurdering

Domstolen tok først stilling til om klagene skulle avvises, men konkluderte med at saken skulle prøves. Avvisningsspørsmålene er ikke inntatt i dette sammendraget.

Domstolen tok deretter stilling til om det forelå en krenkelse av klagernes rettigheter etter Konvensjonen.

Domstolen minnet om at voldtekt er en alvorlig seksuell krenkelse som faller innunder artikkel 3 sitt anvendelsesområde, og som også gjør at sentrale aspekter ved «privatlivet» etter artikkel 8 er i spill. Det er statenes positive forpliktelse å kriminalisere alle seksuelle handlinger uten samtykke (*tout acte sexuel non consenti*), og å håndheve disse bestemmelsene gjennom effektiv straffeforfølgning. De positive forpliktelsene skal tolkes i lys av relevante internasjonale overenskomster, særlig Istanbulkonvensjonen.

Dagens europeiske rettspraksis viser at det er manglende samtykke, og ikke bruk av makt, som utgjør det grunnleggende elementet i voldtektsforbrytelsen. Domstolen er derfor overbevist om at enhver rigid tilnærming til straffeforfølgelse av seksualforbrytelser, som for eksempel å kreve bevis for fysisk motstand, risikerer å føre til straffrihet for gjerningspersoner som begår visse former for voldtekt, og å slik undergrave den effektive beskyttelsen av individets seksuelle selvbestemmelse. I samsvar med gjeldende normer og nåtidens strømninger, er statene forpliktet til å kriminalisere og effektivt straffeforfølge enhver seksuell handling uten samtykke, også når offeret ikke har gjort fysisk motstand.

Videre, har statene prosessuelle forpliktelser. Når noen hevder å være offer for handlinger i strid med straffebestemmelsene, skal myndighetene gjennomføre en effektiv etterforskning som er egnet til å klarlegge fakta, identifisere de ansvarlige og potensielt straffe dem. Det kreves imidlertid ikke at enhver straffesak ender med domfellelse.

Etterforskningen og dens konklusjoner skal først og fremst være sentrert rundt et eventuelt manglende samtykke. For at etterforskningen skal være effektiv må den være tilstrekkelig grundig og objektiv, og myndighetene må iverksette rimelige tiltak for å innhente bevis. Det er stilles også krav til prosessens hurtighet og aktsomhet. Når det tas stilling til etterforskningens effektivitet, vurderes de ulike tiltakene samlet.

Under straffeprosessen skal staten unngå å avsløre opplysninger og persondata som ikke er relevante for saken, samt unngå å reprodusere kjønnsbaserte stereotypier, bagatellisere kjønnsrelatert vold eller å påføre kvinner sekundær viktimisering gjennom klandrende eller moraliserende uttalelser som kan undergrave ofrenes tillit til rettsvesenet. Statens positive forpliktelser gjør seg gjeldende i enda større grad når offeret er barn eller ungdom. Særlig yngre jenter yter ikke fysisk motstand, og det kan ikke tillegges mindreårige under femten år samme grad av samtykkekompetanse som voksne.

Domstolen understreket at den ikke skal ta stilling til spørsmålene i den underliggende straffesaken, herunder skyldspørsmålet, men om det rettslige rammeverket i Frankrike på hendelsestidspunktet var i tråd med de menneskerettslige kravene, samt om myndighetenes etterforskning og anvendelse av regelverket var mangelfullt på en slik måte at det utgjorde en krenkelse.

Fransk straffelov har ingen eksplisitt henvisning til samtykke, selv om dette ofte er et element som tas i betraktning av franske domstoler. Voldtektsdefinisjonen gjør at noen tilfeller av manglende samtykke ikke omfattes, særlig dersom ofrene var psykisk lammet. Det er i dag en voksende enighet om å benytte begrepet «informert samtykke» i definisjonen av voldtekt. Også Istanbulkonvensjonen som Frankrike ratifiserte i 2014 legger opp til en slik utvikling. For å gi en adekvat beskyttelse mot voldtekt, må nasjonale myndigheter ta i betraktning ofrenes sårbarhet i tråd med nasjonale og internasjonale forpliktelser. I denne saken trekker Domstolen særlig frem sårbarheter i form av at ofrene var mindreårige, deres helsetilstand og påvirkning av alkohol og andre stoffer.

Domstolen anvendte deretter de rettslige utgangspunktene på saken klaget inn av første klager.

Domstolen tok stilling til om regelverket som eksisterte på tidspunktet da handlingene ble begått var i tråd med de menneskerettslige kravene. Fransk lovgivning kriminaliserte seksuelle handlinger foretatt med vold, fysisk eller psykisk tvang eller overraskelse. Når det etter fransk intern rett tas stilling til om en seksuell handling mot en mindreårig er foretatt under psykisk tvang eller overraskelse, skal det vektlegges om det foreligger misbruk av offerets sårbarhet og om vedkommende hadde nødvendig dømmekraft.

Nasjonale myndigheter hadde lagt mye vekt på at klager tok initiativet i de seksuelle relasjonene; at hun var svært opptatt av brannkonstabler; at hun evnet å si nei til visse personer og til visse former for sex, men sa ja til andre; at hun inntok en aktiv rolle, særlig ved utføring av oralsex, og at hun ofte var den som bestemte hvor de skulle ha sex. På denne bakgrunn var nasjonale myndigheter kommet til at de seksuelle handlingene ikke var skjedd under slike omstendigheter som voldtektsbestemmelsen beskriver.

Domstolen understreket klagers ekstreme sårbarhet. Hun var 13 år da de første hendelsene fant sted, og brannkonstablene hadde hatt en mengde utrykninger til henne; hun var blitt utsatt for mobbing på skolen og hadde isolert seg; hun gikk på tunge medisiner og hadde panikk- og krampeanfall, samt var innlagt på psykiatrisk sykehus som følge av selvskading og selvmordsforsøk. At hun var svært opptatt av brannkonstabler gjorde henne ekstra sårbar i møte med deres oppmerksomhet. Domstolen uttalte at nasjonale domstoler ikke hadde foretatt en tilstrekkelig kontekstuell vurdering av klagerens oppførsel og samtykke, særlig at det ikke var lagt nok vekt på ubalansen i de seksuelle relasjonene gitt den ekstreme sårbarheten som fulgte hennes unge alder og helsetilstand. Det forelå derfor alvorlige mangler ved den nasjonale vurderingen av om klager hadde tilstrekkelig med dømmekraft for å gi et reelt samtykke til gjentatte seksuelle handlinger med flere partnere.

Domstolen merket seg for øvrig at Frankrike i 2021 innførte seksuell lavalder på 15 år som kommer til anvendelse dersom aldersspennet mellom partene er minst 5 år.

Videre tok Domstolen stilling til straffesakens prosessuelle sider.

Tross sakens kompleksitet som følge av mange involverte og store mengder helserelaterte dokumenter, konkluderte Domstolen under henvisning til sakens konkrete omstendigheter med at straffesaken som strakk seg over 11 år ikke oppfylte kravet til aktsomhet.

Domstolen kom også til at den nasjonale straffeprosessen førte til sekundær viktimisering. Klager ble stilt spørsmål av etterforsker som la opp til at hun ikke hadde oppført seg slik et voldtektsoffer burde ha gjort. I tillegg var det inntatt stereotypiske holdninger i en av sakens domsbegrunnelser, slik som brannkonstablers alminnelige suksess med kvinner.

Domstolen kom til at den sekundære viktimiseringen utgjorde kjønnsdiskriminering i strid med artikkel 14 kombinert med artikkel 3 og 8.

Domstolen vurderte deretter klagen til andre klager.

I den nasjonale domstolsbehandlingen var det blitt lagt til grunn at de involverte kunne anta at klager hadde samtykket til de seksuelle handlingene som fant sted under leken «nødt eller sannhet». Det ble lagt vekt på at klager ikke hadde mistet vurderingsevnen som følge av alkoholpåvirkning, men at denne hadde gjort henne hemningsløs. Det ble videre kommentert at hun hadde hatt samleie med en annen person tidligere på dagen og hennes aktive rolle under leken, samt at det forelå gruppepress.

Domstolen bemerket at det heller ikke i dette tilfellet ble foretatt en kontekstuell vurdering av realiteten i klagers samtykke sett opp mot omstendighetene og klagers sårbare situasjon. Hun var svært ung og hadde hatt sitt første samleie samme ettermiddag. Hun ble utsatt for pågående press fra to voksne menn. Den sterke alkoholpåvirkningen ble brukt for å underbygge at hun var hemningsløs, uten at det ble tatt i betraktning at hun hele veien hevdet at hun aldri ville ha foretatt handlingene hadde det ikke vært for påvirkningen.

Domstolen vurderte deretter saken til den tredje klageren.

Den tredje klageren var 16 år. Ettersom tiltalte var 18 år på hendelsestidspunktet, var aldersforskjellen så liten at den ikke ble tillagt vekt av franske myndigheter.

Domstolen kom til at det var en rekke forhold nasjonale myndigheter ikke hadde tatt i tilstrekkelig betraktning, herunder klagers beskjeder om at hun ikke ønsket seksuell omgang med tiltalte, samt hennes sårbarhet som var en følge av alkohol og ruspåvirkning, at hun var mindreårig og ikke hadde hatt samleie før. Nasjonale domstoler vurderte klagerens samtykke

hovedsakelig basert på hennes passive adferd og fravær av fysisk motstand, uten å ta tilstrekkelig hensyn til hennes særlige sårbarhet og psykiske tilstand. Domstolen kom videre frem til at den rettslige prosessen hadde tatt for lang tid. Det ble særlig lagt vekt på sakens alvor, og at myndighetene hadde brukt lang tid på å foreta enkle og nødvendige etterforskningsskritt.

Domstolen konkluderte med at mangelen på fremdrift i prosessen, og hvordan klagerens samtykke ble vurdert, utgjorde en krenkelse.

Domstolen oppsummerte til slutt sin vurdering av de tre klagene. Domstolen påpekte blant annet at nasjonale myndigheter ikke hadde foretatt en tilstrekkelig vurdering av virkningen av de omkringliggende omstendighetene. Myndighetene hadde heller ikke i tilstrekkelig grad tatt hensyn til klagernes særskilte sårbarhet når klagernes dømmekraft og samtykke ble vurdert. Domstolen minnet om at samtykket må uttrykke en fri vilje til å inngå i et bestemt seksuelt forhold på det tidspunkt det finner sted, og at man i denne forbindelse må ta de konkrete omstendighetene i betraktning.

Domstolen kom til at det ikke var nødvendig å ta stilling til tredje klagers anførsler etter artikkel 6. Domstolen tok til slutt stilling til erstatningsspørsmål under artikkel 41 uten at dette sammendraget går inn i denne vurderingen.

Domstolen konkluderte enstemmig med at første klager hadde fått krenket sine rettigheter etter Konvensjonen artikkel 3, 8 og 14, samt at andre og tredje klager hadde fått krenket sine rettigheter etter Konvensjonen artikkel 3 og 8.

CASE OF TULOKAS AND TAIPALE v. FINLAND

Instans	Menneskerettsdomstolen – Domstol (Andre seksjon) – Vedtak
Tittel	CASE OF TULOKAS AND TAIPALE v. FINLAND
Avsigelsesdato	2025-02-04
Saksnr.	5854/18, 5855/18
Viktighetsnivå	3
Klager	Tulokas og Taipale
Innklaget	Finland
Internettpublisering	https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-242378
Konklusjon	Ikke egnet for prøving
Votum	Ikke separat votum
Artikler	EMK art 13 EMK art 14 EMK prot 1 art 1 EMK prot 12 art 1 EMK art 35
Stikkord:	Art. 13) Right to an effective remedy (Art. 14) Prohibition of discrimination (P1-1) Protection of property (P12-1) General prohibition of discrimination (Art. 35) Admissibility criteria / Art. 13) Retten til et effektivt rettsmiddel (Art. 14) Forbud mot diskriminering (P1-1) Vern om eiendom (P12-1) Generelt diskrimineringsforbud (Art. 35) Saker som kan prøves
Rettspraksis:	Se originalsammendraget lagt ut på Lovdata

Saken omhandler

Saken gjaldt Konvensjonen artikkel 14 om forbud mot diskriminering og Tilleggsprotokoll 12 artikkel 1 [TRA-2000-11-04-1]¹. Spørsmålet var om nye skatteregler i Finland medførte aldersdiskriminering mot pensjonerte skattebetalere, fordi de måtte betale en høyere prosentandel i skatt enn yrkesaktive skattebetalere.

Fakta

Den første klageren var en finsk statsborger som ble født i 1946 og bodde i Helsinki. Den andre klageren er en finsk statsborger som er født i 1937 og bor i Helsinki.

De to klagerne pensjonerte seg fra offentlig sektor i henholdsvis 2012 og 2004. Klagerne begynte da å motta alderspensjon. I 2012 ble den finske skatteloven endret, og det ble innført en økt skattesats på 6 % for pensjonister som mottok årlig alderspensjon over 45 000 euro. Det ble samtidig innført en økt skattesats på 2 % for yrkesaktive skattebetalere med inntekt over 100 000 euro. Lovendringen fikk virkning fra og med 2013. Ved gjennomføringen av lovendringene ble det ikke gjennomført vurderinger av om bestemmelsene var i tråd med den finske grunnloven.

De to klagerne var omfattet av skatteøkningen, og ble ilagt økte skatter i 2013 og 2014. I november 2014 søkte den første klageren om retting av skatteoppgjøret for 2013, med påstand om at skatten var grunnlovsstridig og at han hadde blitt diskriminert uten gyldig grunnlag. Den andre klageren søkte om retting av sitt skatteoppgjør i 2014 og 2015 på samme grunnlag.

Klagers søknader ble avvist av skattemyndighetene i henholdsvis august 2015, juni 2015 og mars 2016. Klagerne tok sakene til førsteinstansen i desember 2015, september 2015 og april 2016. De gjentok sine tidligere anførsler og ba om en muntlig høring i saken. Førsteinstansen avviste sakene i mars 2017. Klagerne anket til den øverste forvaltningsdomstolen i mai 2017, men denne domstolen avviste behandling av sakene i august 2017.

Klagers saker ble bragt inn for Domstolen i januar 2018

Anførsler

Klagerne anførte at det forelå et brudd på Konvensjonen artikkel 14 og Tilleggsprotokoll 12 artikkel 1. Klagerne hevdet at de nye skattereglene medførte urettmessig aldersdiskriminering mot pensjonerte skattebetalere, fordi de måtte betale en høyere prosentandel i skatt enn yrkesaktive skattebetalere. Klagerne hevdet også at de ikke hadde et effektivt rettsmiddel i saken i tråd med Konvensjonen artikkel 13.

Staten imøtegikk klagerne anførsler. Staten hevdet blant annet at artikkel 14 ikke kom til anvendelse og at klagen var åpenbart grunnløs. Staten hevdet også at klagerne ikke hadde blitt behandlet annerledes enn personer i tilsvarende situasjoner.

Domstolens vurdering

Domstolen presenterte først noen generelle prinsipper.

Domstolen påpekte at for at Konvensjonen artikkel 14 skal komme til anvendelse må det foreligge ulik behandling av personer i parallelle eller relativt like situasjoner. Det gjelder ikke et krav om at situasjonene er identiske. Det må gjøres en vurdering av innholdet i og formålet med tiltaket som skiller mellom tilfellene. Klageren må bevise at vedkommende er i en relativt lik situasjon som andre som er blitt behandlet på en annen måte, sett i lys av karakteren av klagerens sak.

Enhver forskjellsbehandling vil ikke medføre en krenkelse av Konvensjonen artikkel 14. Konvensjonsstridig forskjellsbehandling forutsetter at forskjellsbehandlingen har grunnlag i en særlig karakteristikk eller status, at den ikke forfølger et legitimt formål, og at den ikke er proporsjonal til formålet. Statene har en viss skjønnsmargin på dette feltet, og skjønnsmarginen vil variere ut fra omstendighetene, saksforholdet og sakens bakgrunn. Statene har typisk en vid skjønnsmargin når det gjelder generelle tiltak knyttet til økonomisk og sosial politikk. Domstolen vil typisk akseptere statenes vurderinger på dette feltet med mindre de er åpenbart urimelige. Tiltak som reduksjon av alderspensjon må likevel gjennomføres på en ikke-diskriminerende og proporsjonal måte.

Hvis klageren først kan vise at det har skjedd en forskjellsbehandling er det staten som har bevisbyrden for at forskjellsbehandlingen var berettiget. Domstolen påpekte at artikkel 14 må

anvendes i relasjon til andre konvensjonsbestemmelser, men at det også gjelder et selvstendig generelt diskrimineringsvern etter Tilleggsprotokoll 12 artikkel 1. Diskrimineringsbegrepet er i hovedsak felles for de to bestemmelsene.

Domstolen fant at Konvensjonen artikkel 14 kom til anvendelse i saken, på grunnlag av at Tilleggsprotokoll 12 artikkel 1 kom til anvendelse.

Domstolen fant imidlertid at klagerne, som betalte skatt av sin alderspensjon, ikke var i en sammenlignbar situasjon som yrkesaktive som betalte skatt av sin inntekt. Domstolen uttalte at ved sammenligningen av situasjoner i en vurdering under artikkel 14, skal man se situasjonene helhetlig og ikke skille ut marginale aspekter ved sakene.

Domstolen la blant annet vekt på at staten hadde en vid skjønnsmargin på skattefeltet, og at skattbar inntekt fra arbeid og alderspensjon behandles som ulike kategorier under finsk lov. Domstolen påpekte videre at inntekt er knyttet til en skattebetalers arbeidsinnsats, mens alderspensjon er knyttet til skattebetalers pensjonsalder og tidligere inntekt. I tidligere saker om lignende tematikk har Domstolen fremhevet at skillelinjene mellom kategorier på pensjonsfeltet i prinsippet bør avgjøres av nasjonale myndigheter, som har direkte demokratisk legitimitet og er bedre egnet til å vurdere lokale behov og forhold enn en internasjonal domstol.

Domstolen fant etter dette enstemmig ikke holdepunkter for at det hadde skjedd konvensjonsstridig diskriminering, og avviste saken som åpenbart grunnløs etter Konvensjonen artikkel 35 §§ 3 (a) og 4.

Domstolen vurderte så klagerens anførsel om at det hadde skjedd en krenkelse av Konvensjonen artikkel 13. Klagerne hevdet at de tilgjengelige nasjonale rettsmidlene hadde vært ineffektive i deres sak, fordi saken ikke var blitt vurdert av den parlamentariske konstitusjonskomite og fordi reglene ikke var vurdert som ukonstitusjonelle av den administrative domstolen.

Domstolen påpekte at artikkel 13 kun kommer til anvendelse hvis et individ med rimelighet kan påstå å være utsatt for en krenkelse av en Konvensjonsrettighet. Domstolen fant at dette ikke var tilfelle i klagerens sak, sett i lys av konklusjonen under vurderingen av artikkel 14 og

Tilleggsprotokoll 12 artikkel 1. Domstolen konkluderte enstemmig med at artikkel 13 ikke kom til anvendelse i klagerne sak, og at også denne delen av klagen måtte avvises som åpenbart grunnløs etter Konvensjonen artikkel 35 §§ 3 (a) og 4.